

Kültür Sosyolojisi Çerçevesinde Fransa'nın Dil, Kültür ve Azınlık Politikası

Fahriye ÇAKIR ¹, Hasan ATMACA ²

Özet

Bu çalışmada çoğunluk gruptan dinsel, dilsel, kültürel ve etnik açıdan farklılaşan azınlık gruplar karşısında Fransa'nın izlediği politikaya değinilecektir. Bu inceleme Kültür Sosyolojisinin önemle üzerinde durduğu kavramlar doğrultusunda ve küreselleşme sürecinin etkileri göz önünde bulundurularak gerçekleştirilecektir. Küreselleşme süreci ile birlikte pek çok alanda değişimler yaşanmıştır. Bu değişikliklerden en önemlileri algı boyutunda gerçekleşen değişikliklerdir. Yaşamın, dünyanın ve insanların algılanışı, hayata bakış ve hayatta var olma tarzı değişmiştir. Bireyselleşen küresel bir toplumsallaşma süreci başlamıştır. Bu süreç toplumsal yapı ve kültür arasındaki ilişkiyi irdeleyen Kültür Sosyolojisini de etkisi altına almıştır. Dil, kültür, kimlik gibi temel kavramları üzerine yeniden düşünmeye başlamıştır ve küreselleşmenin sonucu olan kültür sömürgeciliği, kimlik asimilasyonu vb. yeni kavramları gündemine almıştır. Küresel toplumun birçok kimlik türünü yitirmesi ve maalesef tek tipleşmesi riski yüksektir. Bu nedenle çalışmada kimlik türleri kısaca tanımlanacak, azınlık gruplarını temsil eden etnik kimlik üzerinde detaylı olarak durulacaktır. Etnik kimlik sosyal olduğu kadar siyasi unsurlara da sahiptir. Bu noktada azınlık gruplara yönelik izlenecek politika önem taşımaktadır çünkü ne zaman aktifleşeceği siyasi boyuta bürüneceği muğlâk olan etnik kimlik bütünlleştirici olabileceği gibi bölücü de olabilir. Bunun bilincinde olan ülkeler farklı azınlık politikaları uygulamaktadırlar. Azınlıklar ve azınlık hakları 1789 devriminin ülkesi Fransa'da nasıl algılanmakta ve bu konuda nasıl bir politika izlenmektedir, sorularının yanıtı aranacaktır. Bu doğrultuda önem kazanan ve azınlık politikasıyla yakından ilintili olan dil ve kültür politikaları da yine Fransa üzerinden ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler : Fransa, azınlık politikası, küreselleşme, Kültür Sosyolojisi, etnik kimlik.

France's Language, Culture and Minority Policy in the Framework of Culture Sociology

Abstract

In this study, it will be referred to the policy of France about minority groups who are different than majority group on the religious, linguistic, cultural and ethnic perspectives. This research will be held according to the concepts discoursed strongly by Culture Sociology and effects of the globalization process. With the globalization process, there have been changes in many areas. The most important changes are the changes in the dimension of perception. Perception of life, world and people, outlook on life and the style of existence in life have changed. An individuated global socialization process began. This process affected the Sociology of Culture that examines the relationship between the social

¹ Öğr. Gör., Mersin Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, fahriyecakir@yahoo.fr

² Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, hasanatmaca@cumhuriyet.edu.tr

structure and culture. Sociology of Culture began to rethink about basic concepts such as language, culture and identity and put on its agenda new concepts such as cultural colonialism and identity assimilation which are consequences of the globalization. The loss of community's many identity types and unfortunately its uniformity are at high risk. Therefore, in this study identity types will be described briefly and will be focused on ethnic identity that represents minority groups in a detailed way. Ethnicity also has political factors as well as social factors. At this point, policy which will be implemented on minority groups have an importance because the ethnic identity, which is unknown when it will be active and take place on political dimension, may be divisive as may be integrative. The countries that are aware of this reality implement different minority policies. In this study it will be searched that how minorities and minority rights are perceived in France, the country of 1789 revolution and what policy are followed on this issue. Language and culture policies, which gain importance in this context and have a close relationship with minority policy, will be discussed again through France.

Keywords: France, minority policy, globalization, Sociology of culture, ethnic identity.

Giriş

Kültür sosyolojisi kavramı iki bileşenden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi olan kültür; toplumların, bireylerin yaşam tarzlarını ve hayatı ele alış tutumlarını ifade ederken; sosyoloji toplum ve birey arasındaki etkileşimi incelemektedir. Her ikisi de topluma ve insana dairedir. Bütüncül olarak yaşamı, toplumu ve kendisini oluşturan bireyleri ele alan kültür ve sosyoloji için bir yapı sergilemektedir.

Kültür günümüze değin pek çok tanımlanma girişimine maruz kalmış fakat tam anlamıyla tanımlanması mümkün olamamıştır bunun en önemli sebebi insan ve toplum hayatının hem iç hem de dış yüzeyine tamamen sinmiş olmasıdır. Sınırlarının muğlaklığı, etki alanının genişliği açısından ele alındığında kültürü salt somut bir olgu olarak kabul etmenin imkânsızlığı ortaya çıkmaktadır. Kültür, bir toplumun zihinsel ve ruhsal yapısını şekillendirir; hayata bakışını olduğu kadar hayatı yaşayış şeklini de etkiler. Bu yönüyle soyut bir güç olan kültür, bireyleri farklılıklarını yok etmeden benzer kılmaktadır.

Bir yönüyle tamamen somut diğer yönüyle ise; tamamen soyut olan kültür kavramı ilk olarak 1871 yılında İngiliz Antropolog Sir Edward Burnett Tylor tarafından net bir şekilde tanımlanabilmiştir. Tylor kültüre geniş içeriğini kapsayıcı nitelikte bir tanımlama getirmiştir:

“Kişinin, toplumun bir üyesi olarak kazandığı bilgi, inanç, sanat, hukuk, ahlak, adet, gelenek, alışkanlık ve yeteneklerinin karmaşık bir bütünüdür.” (2008, s.103).

Davranışı yorumlamada kullanılan ve toplumun ortak değer, tutum ve algılarından oluşan kültür tarihseldir, yaşanmışlıklarla şekillenir ve nihayetinde ulusun/toplumun ruhunu ele geçirir. Duyumsama, duygulanım ve davranışlarda, fizyolojik ortaklıktan psikolojik ortaklığa kadar uzanan organik bir bağıdır; bireyleri topluma bağlar ve toplumu bireylerini farklılıklarıyla aynılaştırma eğilimine iter. Kültür, doğuştan edinilen bir kimliktir; toplumda bireyselliği, bireyde birlikteliği pekiştiren bir öğedir.

Coşkun (2011), kültürü “toplumsal insanbilim” terimiyle eşanlamlı olarak kullanmaktadır ve kültürü, insan tarafından yaratılan her türlü maddi ve manevi

değerlerin bütünü, şeklinde tanımlamaktadır. Kültür, bireyi ve toplumu sınırları belli olmayan soyut kalıpların içine koyar fakat kendisi bir kalıba sığmayacak kadar geniştir.

Toplum ve kültür arasında var olan çok yönlü ve sarmal ilişki kültüre, sosyolojinin inceleme alanında önemli bir yer edinme imkânı sağlamıştır. Sosyoloji, insanların bir araya gelmesiyle oluşan toplumu her yönüyle nesne alanı olarak kabul eden bilimsel bir disiplindir. Sosyoloji biliminin kurucusu olarak Saint-Simon kabul edilmekle birlikte; sosyoloji kavramı ilk olarak Auguste Comte tarafından kullanılmıştır. Akademik temellerini Emile Durkheim, Karl Marx ve Max Weber'e borçludur. Bilim olarak doğumu 18. yüzyılın sonu 19. yüzyılın başıdır. Bu dönem Sanayi Devrimi'nin Batı Avrupa'da oluşturduğu siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşümlerin yaşandığı sancılı bir dönemdir. 1789'a gelindiğinde ortaya çıkan ve tüm dünyaya hızla yayılan Fransız İhtilali'nin etkileri geleneksel siyaset ve toplum yaşamını derinden etkilemiş (Bahar, 2009); sosyolojinin terimcesine yeni kavramlar eklenmesini sağlamıştır. Toplum bilimi olarak toplumda meydana gelen derin değişim ve dönüşümlerle şekillenmesi sosyolojinin toplumla yaşayan bir bilim olduğunun en önemli göstergesidir. Tarihe, kültüre, sosyal ve bireysel psikolojiye sıkı sıkıya bağlı olmasının da bir nevi gerekçesidir denilebilir.

Kültür Sosyolojisi Açısından Küreselleşme

Kültür sosyoloji genel sosyolojinin bir alt alanı olarak doğmuştur; kültür konusuna sosyal bir olgu olarak yaklaşır ve kültürün toplumsallık boyutunu ortaya koymaya çalışır. Bu noktada kültür-toplum ikili ilişki düzleminin bu bilimsel alan için ne denli önemli olduğu anlaşılmaktadır. Kültür ve toplumsal yapı arasındaki ilişkiyi sorunsallaştırmaktadır.

Kültür sosyolojisi alanında öne çıkan isimler arasında Alfred Weber, Friedrich Tenbruck, Wolfgang Lipp, Justin Stagl, Alfred von Martin, Karl-Siegbert Rehberg, Mohammed Rassem, Anne Honer ve Pierre Bourdieu sayılabilir. Hemen hemen bütün sosyal bilimler ile ilişki içerisindedir. Alandaki incelemelerin merkezini sosyal yaşamın olguların kültürel boyutu oluşturur. Kültürel anlam analizi ve karşılaştırmalı kültür analizi, toplumun holistik açıdan irdelenmesi, aynı toplumsal ortamda var olan farklı kültürel yaşantıların incelenmesi kültür sosyolojisinin önemli işlevleri arasında yer alır. Bilindiği üzere sosyoloji en geniş anlamıyla insan toplumlarını inceleyen bilim dalıdır. Onun alt alanı olan kültür sosyolojisi için ise; bireysel/ sosyal davranışı meydana getiren kültürel etmen önem arz etmektedir. İnsani değerlerle donatılmış eylemlerin oluşturduğu olgular üzerinde durmaktadır. Tarihsel süreç ve bu süreci etkileyen, yönlendiren sosyal ve siyasi süreçler ve/ veya akımlar tıpkı genel sosyolojiyi olduğu gibi kültür sosyolojisini de etkisi altına alır ve nesne alanını genişletmesinde itici güç rolünü üstlenir (Köktürk, 2013). Bu noktada kültür sosyolojisini önemli ölçüde etkileyen küreselleşmeyi anmak yerinde olacaktır. Küreselleşme, evreni küçülten, kültürel sınırları kaldıran ortak bir dünya toplumu yaratmayı ifade eden bir süreçtir denilebilir. Toplumsal yapı ve kültür arasındaki ilişkilerin yaşadığı hızlı dönüşüm kültür sosyolojisini bu sürece yönelik nesne alanları oluşturmaya itmiştir.

Küreselleşme ilk çağlardan itibaren tarih sahnesinde boy göstermektedir; çıkış noktası ticari içeriklidir. Tüm dünyayı kapsayan modern anlamdaki küreselleşme sürecini başlatan ilk adım İngiltere'nin geliştirdiği Pax Britannica'dır. Sanayi devrimi ile süreç hız kazanmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle küreselleşme sürecinin ikinci etabı

sahneye çıkmıştır. Süreci hızlandıran bir diğer önemli unsur ise; iletişim alanındaki devrimdir. Artık küresel bir uzlaşma ve güvenlikten söz edilebilecek bir çağ başlamıştır (Ersoy&Ersoy, 2002). Sınırları yok olan evren bireylerde ve toplumlarda özsel varlıklarını yitirme ve tektipleşme kaygısını doğurmuştur. Küreselleşmeyle birlikte kültür sosyolojisi alanında kültürel farklılıkların göstergesi olan kültürel ve etnik kimlikler, kültür sömürgeciliği, kimlik asimilasyonu ve değişen kültür ve dil politikaları, çokkültürlülük vb ön plana çıkmıştır.

Kültür sosyolojisinin ana terminolojisi dil, kültür, kimlik, gelenek, zihniyet, sembolizm(simgecilik), kültürcülük, kültürleşmeden oluşmaktadır. Bütün bu terimler toplumsal yapı, toplumsal ilişki, toplumlararası ilişkiler ağı ve bunların tam ortasındaki bireyi sembolize etmektedir. Dil iletişimi sağlarken; kültür insan tarafından oluşturulur, toplumu var eder. Gelenek, kültürel devamlılığı ifade ederken; zihniyet genel olarak toplumsal bilinç ve tutum anlamında kullanılmaktadır. Sembolizm, bir figürün kültürel bağlamda anlam kazanması ve sembolleşmesidir. Genel kültür olgusu üzerinde yükselen kültürcülükte yerel kültürün küresel kültürün karşısında savunulması söz konusuyken; kültürleşmede en az iki kültürün karşılıklı etkileşimi söz konusudur. Son olarak kültür sosyolojisinin önemle üzerinde durduğu bir diğer kavram olan kimlik "ben kimim" sorusunun çok boyutlu yanıtıdır. Bu terimler son yıllarda küreselleşmenin etkisiyle hızlı bir dönüşüm yaşayıp siyasi terminolojideki yerlerini almışlardır. Özellikle kültür, kimlik ve dil birer politik araca dönüşmüştür; kültür sosyolojisi de analiz yöntemlerini bu doğrultuda gerçekleştirmek durumunda kalmıştır. Çalışma açısından da bu üç kavram önem arz etmekte ve bu nedenle üçü üzerinde özellikle durulacak; küreselleşme çerçevesinde ve Fransa özelinde ele alınacaktır. Küreselleşmeyle bu kavramlara eklenen kültür sömürgeciliği, kimlik asimilasyonu ve çalışmanın ana temasını oluşturan azınlık politikası da çalışmanın içerisinde yer alacaktır.

Kimlik

Kimlik, benlik algısı ve aidiyet duygusunun birleşimidir. Sosyal süreçler sonucunda şekillenen, "öteki" ile var olan, dinamik ve değişken yapıdaki kimliğin bir edineni bir de kazandıranı vardır; oluşum itibarıyla hem objektif hem de subjektiftir. Kimlik rasyonel boyutun yanı sıra psikolojik boyuta da sahiptir. Kazandıran açısından irdelendiğinde rasyonel temellere dayanır fakat birey açısından incelendiğinde bir duygu durumudur; aidiyet duygusunun doyuma ulaşmasıdır. Bireyin kendisini kültürel, etnik, dini ve sosyal boyutuyla tanımlayabilmesi kimlik duygusunun varlığının göstergesidir. Birçok farklı kimlik türü bulunmaktadır, bunlardan bazıları; ulusal, sosyal, bireysel, kültürel, etnik kimliktir. Kimlikler birbiriyle etkileşime girer ve bir kimlik diğerinin oluşumunu olumlu veya olumsuz olarak etkiler. Kimlikler birbirlerinin şekillenmesinde itici güç niteliğindedir (Yurdusev, 1997). Bir kimliğin edinilememesi diğerinin de zarar görmesine ve/veya yitirilmesine sebep olur. Tamamen bireyin kendisine özgü fiziksel, psikolojik ve bilişsel özellikleri tanımlayan kişisel kimlik "ben"i öne çıkarır; "benin kabul görmesi ve kendisini kabul etmesi" anlamını taşımaktadır; bu da kimliğin sosyal psikolojik yönünü gözler önüne serer. Kişisel kimlik edinimi, birey ne denli diğerlerine bağımlı olursa olsun, kendini diğerlerinden farklı bir varlık, birey olarak algılamasına bağlıdır (Yavuzer, 2012). Bilgin (1996)'e göre; kişisel kimlik zaman boyutludur, birçok kimliği birleştirici özelliktedir. Bireyin farklı zaman dilimlerinde yine aynı kişi olduğunu algılamasını sağlar. Bireye farklı olduğu hissini duyumsatır. Kişisel

kimlik, bireyin en temel ihtiyaçlarından biri olan kendini değerli hissetme ve başkalarınınca değer görme gereksinimini karşılmasına yardımcı olur. Kişisel kimlik birey olma bilincine varma ve duyguyu tatma konusunda önemli rol oynamaktadır. Kişisel kimlik diğer bütün kimliklerin üzerine inşa edildiği kimliktir. Bunlardan birincisi sosyal kimliktir. Kişisel kimlik edinimi aşamasında yaşanacak herhangi bir sorun sosyal kimlikle ilgili aksaklıklara yol açabilir.

Sosyal kimlik, "bireyin benlik algısının, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçasıdır." (Hogg&Vaughan, 1995, Abrahams&Hogg, 1996, akt. Demirtaş, 2003, s.130). Kişisel kimlik farklılıkları simgelerken; sosyal kimlik benzerlikleri simgeler. Sosyal kimlik, benlik algısından ve dolayısıyla kişisel kimlikten ayrı düşünülemez nitelikte bireyin benliğine dair tutum ve görüşleri sosyal kimlik sınırları içerisinde şekillenir. Bireye sosyal kimlik kazandırılırken bireysel kimliğe zarar verilmemelidir; kimliksizleşmiş bir birey sosyalleşemez ve de çok bileşenli sosyal kimliği edinemez. Söz konusu durum bireyin kendisine ve içinde yaşadığı topluma yabancılaşması sonucunu doğurabilir.

Sosyal kimlikle içkin yapı sergileyen bir diğer kimlik türü olan ve azınlık gruplarını temsil eden etnik kimlik sosyal olduğu kadar siyasi unsurlara da sahiptir. Azınlık grup tarafından dil, din, kültür ve politika odak noktası haline getiriliyorsa etnik kimlik siyasi içeriğe bürünür ve etnik kimliği anlamlı kılan göndermede bulunduğu siyasal bağlamdır. Ayrıca etnik kimlik ulus kavramını ve milliyetçilik algısını oluşturmada önemli bir işleve sahiptir. Kültürel olmasının yanı sıra sosyal ve de siyasaldır (Yanık, 2013). Azınlık grupla var olan etnik kimlik sosyal boyutuyla benzerlikleri siyasi boyutuyla ise farklılıkları ortaya koyan kolektif bir kimlik türüdür. Toplumda yaygın olan kültürden farklı, orijinal bir kültürün varlığını ortaya koyar. Irksal, dilsel ve kültürel farklılıkla yaygın kültür toplumundan ayrılan topluluğu sembolize eder. Etnik kimlik zamana, tarihsel süreç içerisinde gelişen olaylara tepkisiz kalamayan; değişime açık, yok olabilen ve yeniden canlanabilen sosyal bir varlıktır. Aidiyet duygusunu, kolektiviteyi ve homojenliği önceleyen bir yapıya sahiptir. Küreselleşmenin etkileriyle bireysel ve toplumsal boyutta tektipleşme baskınlaşırken; bir yandan bu sürecin bir tehdit olarak algılanması ve etnik kimliklere daha sıkı bağlanma, etnik kimliği ön plana çıkarma dürtüsü uyanmıştır. Kimliklerin yaşadığı kültürel travmalar etnik sorunlara dönüştüğü gibi, etnik sorunlar da toplumsal ilişkilerde güven bunalımları doğurmaktadır. Bu bunalım toplum bazında politik birey bazında psikolojik sorunlara yol açabilir. Bu nedenle hükümetler gerekli düzenlemeleri yapmalıdır.

Bireyle başlayan, topluluğa sonra topluma doğru genişleyen kimlik olgusunun bir diğer türü ulusal kimliktir. Ulusal/milli kimlik; insanları ortak geçmiş, ortak tarih ve coğrafya, ortak inanç ve dil etrafında birleştirir fakat öncelikle bir devlet ve bir de bu devlete mensup milletin varlığı gereklidir. Ulus bilincini önceleyen bu kimlik; bir devlete aidiyetin, millet olma arzusunun göstergesidir. Bir diğer kimlik türü kültürel kimliktir fakat şunu da belirtmek gerekir ki; ulusal kimlik ve kültürel kimlik çoğunlukla eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca etnik kimlik ve kültürel kimliğin sınırlarını çizmek ikisini birbirinden ayırmak da oldukça zordur. Bu durum bu üç kimlik türü arasındaki farkları ve benzerlikleri sınıflandırmayı da zorlaştırmaktadır. Hangi noktada etnik kimlik bitip hangi noktada kültürel kimlik başlamaktadır ya da tam tersi ifadeyle

kültürel kimlik etnik kimlik sınırlarını ne noktada işgal etmekten vazgeçer gibi sorulara yanıt bulmak güçleşmektedir. Özellikle de küreselleşen dünyanın kimlikleri hızla eritip birbirine eklediği bu dönemde bu konu daha fazla sorun teşkil etmektedir.

Kültür

Bireyi topluma ait kılan, içinde yaşadığı toplumla duygusal bağ kurabilmesini sağlayan kültür; küreselleşmeyle birlikte homojenleşen dünyada toplumsal farklılıkları ortaya koyma çabasındaki önemli bir aktördür. Küresel “homojen” topluma karşı evrenselliği içselleştirmiş yerel “heterojen” toplumların oluşmasını sağlayacak olan kimliklerle özdeşleşebilmektir.

Roland Robertson’a göre dünyayı tek bir mekân ve tek toplumdan ibaret kabul eden küreselleşmenin yol açacağı sorunların başında kültüre dair gerçekleştirilecek incelemeler gelmektedir. Kültürel incelemede, aynı coğrafya içerisinde özellikle karşılaştırmalı kültür çalışması yapılabiliriyorsa; partiküler kültür, toplumdaki soyut bağı güçlendirme işlevini kaybetmiş demektir. Küreselleşmeyle birlikte üretilen konumdan tüketilen konuma geçmiş olan kültür değiştirilebilen ve kalıplara sokulabilen bir hale bürünmüştür (Önkal, 2007). Kültürün küreselleşmesi yerel kültürel kimliklerin kendine özgü değerlerini yitirip küresel bir kültürel kimliğe eklenmesine ve içsel bir çöküş yaşamasına sebep olabilir. Tektipleşen ya da melezleşen kimlikler geniş evren algısında toplumları kültürel kimlik karmaşasına itebilir. Bilindiği üzere kültür bir toplumun yaşam tarzıdır ve küreselleşmenin hızına kapılarak eşsüremliliğe dönüşüm yaşamaktadır. Bireyler ve toplumlar bu hızlı değişimin etkisiyle gelişen güvensizlik hissini yenme ve bu dinamik süreçte kendilerini yeniden tanımlama gereksinimini duyumsamaktadırlar. Bu gereksinim ise; kimliklerin yeniden tanımlanmasıyla karşılanmaya çalışılmaktadır (Hablemitoğlu, 2004).

Küreselleşmenin çok boyutlu yapısı ekonomik, politik gibi somut sınırların yanı sıra kültürel, sosyal gibi soyut sınırların da ortadan kalkmasını sağlamaktadır ve bu durumun olumlu etkileri olduğu ölçüde olumsuz etkileri de olmaktadır. Bunlardan en önemlisi kültürel kimliklerin özgünlüğünün zedelenmesidir. Küreselleşme bir yönüyle dünya çapındaki ilişkilerin yoğunluk kazanması diğer yönüyle ise; yeni bir sömürgecilik formülasyonudur (Dura, 2007). İkinci yönüyle ele alındığında “kültür sömürgeciliği” terimiyle karşı karşıya kalınır ve ona eklemli olarak “kimlik asimilasyonu” terimi yüzeye çıkar. Aslında küreselleşmenin ivme kazandığı dönemin sanayi devrimine tekabül etmesi; sömürgeciliğin farklı bir versiyonla evrene sunulmaya çalışıldığının emaresi olarak düşünülebilir.

Küreselleşme süreci Batı Kültürü’nü ön plana çıkarmakta ve onu en üstün kültür olarak idealize etmektedir. Bu durum diğer kültürleri yıpratır ve onunla aynalaşma amacını edinmelerine neden olabilir. Bu noktada kültür sömürgeciliği ve kimlik asimilasyonunun devreye girmesi kuvvetle muhtemeldir.

Kültür Sömürgeciliği ve Kimlik Asimilasyonu

Toplumsal yapının oluşumu ve işleyişi için ilk ve vazgeçilmez koşul ortaklıktır: Ortak yazgı, ortak tarih, ortak yaşam alanı, ortak değerler, ortak hedefler, ortak algı, ortak dil ve ortak kültür. Bu ortaklıklar elbette çoğaltılabilir hatta sonsuz bir eğride devam ettiği dahi iddia edilebilir fakat bunlar içlerinde en önemli olanlardır. Bu nedenle burada bunlara yer verilmesi uygun görülmüştür. İnsan sosyal bir varlıktır. Toplu

yaşama ve onun sunduğu; iletişime, paylaşma, aidiyet duygusuna, güvenlik hissine, sosyal, kültürel, etnik, dini vb. kimliklere gereksinmesi vardır. Bütün bu gereksinmelerin temelinde aslında insan ruhunun onma, başka ruhlara dokunabilme içgüdüleri vardır. Sigmund Freud'un sevi(Eros) içgüdüleri olarak adlandırdığı bu güdünün amacı her seferinde daha büyük birimler üreterek yaşamı sürdürmektir. Canlı bir maddenin bir dönem bütün oluşturup sonradan bu bütünün parçalanması ve bu parçalardan yeniden bir bütünün sağlanmaya çalışılmasıdır (Freud, 1996). Yaşamı devam ettirme içgüdüleri hep daha ileriye gitmek, öz yaşamı ve soy yaşamı ayakta tutma hedefindeki ben sevi ve obje sevgisinden oluşan içgüdü çifti de yine sevi (Eros) içgüdülerinin kapsamına girmektedir. Birey olarak var olmak ve bir soya ait olmak, onu devam ettirebilmek, toplumda bütünlük arz edebilmek insani gereksinmenin yanı sıra Freud'un insan hayatını yönlendirdiğini iddia ettiği iki içgüdüden birinin yani Eros'un insandaki ve buna bağlı olarak toplumdaki etkinliğinin ipucunu gözler önüne sermektedir. Birey yaşamının sürekli gelişim içinde olması toplumsal yaşamın ilerleme düzeyiyle doğru orantılıdır. Toplumsal yaşam ise; sürdürülebilirliğini kültüre borçludur nitekim toplum üyelerini birbirine ve topluma bağlayan kültürdür.

Bir toplumun kültürünün yok edilmesi toplumun çökmesine yol açar. Sömürgecilik, "genellikle bir devletin başka ulusları, devletleri, toplulukları, siyasal ve ekonomik egemenliği altına alarak yayılması veya yayılmayı istemesi, müstemlekecilik, kolonyalizm"dir. (www.tdk.gov.tr)¹. Askeri sömürgecilik, ekonomik sömürgecilik ve kültür sömürgeciliği olmak üzere üç tip sömürgecilik bulunmaktadır. Kültür sömürgeciliği siyasi boyutlu bir sömürgecilik türüdür. Sömürgeci devletin kendi kültürünü hedef devletin milletine empoze ederek kültürel yabancılaşmaya yol açmak ardından toplumsal uzaklığın doğmasını sağlamak amaçlı gerçekleştirilen kültür sömürgeciliği, "bir milletin manevi değerlerini, uzun bir alıştırma ve telkin dönemi sonunda terk ederek, başka bir milletin manevi değerlerine bağlanması" dır. Bu sömürgeci kurtulabilmek öz kültürün değerlerine sıkı sıkıya bağlanmak ve onları korumakla mümkündür(İşçi, 2000, s.152-153).

Kültür sömürgeciliğinde kültürü oluşturan bütün değerler örtük yolla tahrip edilmeye çalışılır. Toplumun değer yarguları, örf-adetleri, dilleri, inançları, sanatları ve ahlaki yapıları gizlice zayıflatılır ve yavaş yavaş güçlerini yeter derecede yitirmeleri beklenir. Sömürgeci devlet, yerel kültürün değersiz, gelişmemiş olduğu hissi bireylerde uyandırılarak aşağılık kompleksine kapılmalarını ve bu nevrozun ulus çapında yayılmasına zemin hazırlayarak kendi kültürünü çekici kılar; ona ulaşmayı modernlik/gelişmişlik olarak algılamalarına sebep olur. Aslında kültür sömürgeciliği bir nevi algı operasyonudur, değersizleştirme girişimidir. Başarılı olması durumunda, kültürel değerlerde geniş çaplı bozulmalar gerçekleşir. Kültür sömürgeciliğinin önlenmesi için devlet doğru kültür politikaları uygulamalıdır.

Kültür sömürgeciliğiyle birlikte gündeme gelen bir diğer terim kimlik asimilasyonudur. Asimilasyon, bir dönüştürme, eritme ve yok etme sürecidir. Hall'e (1998) göre kimlikler hiçbir zaman tamamlanmaz, sürekli bir devingenlik söz konusudur. Kimlik, özdeşleme sürecini, "biz aynıyız" diyebilmeyi ifade eder. Sürekli tamamlanmaya ihtiyaç duyan fakat daima eksik kalan kimlik dolayısıyla değişimlere ve dönüşümlere açık bir durumdadır. Sağlıklı temelleri olan kimlikler sadece olumlu yönde değişip gelişme yönünde ilerlerken aksi durumdakilere asimile olmaya mahkûmdurlar.

Olgunlaşmamış, doyuma ulaşmamış her tür kimlik değersizlik ve içsel saygı yoksunluğu sebebiyle asimilasyonu kendini cezalandırma olarak kabul eder ve böylece asimilasyonun ileri düzeylere ulaşması daha da kolaylaşmış olur. Kimlik asimilasyonu daha ziyade çok kültürlü devletlerde yaşanan olumsuz bir durumdur. Bilinçli yürütülen bir politikanın ürünü olarak azınlıkların etnik kökenlerinden kopartılması, özgün kimlikleriyle aralarına yabancılaşma tohumlarının ekilmesidir. Kimlik asimilasyonu kimliksizleşmenin siyasi boyutudur denilebilir ve maalesef sınırların kalktığı, küreselleşen günümüz dünyası kimliksiz bireyler ve toplumlar doğurmuştur. O halde, küreselleşme kavramı kimlik asimilasyonu ve kültür sömürgesinin yumuşatılmış formudur denilebilir.

Dil ve Etnik Kimlik İlişkisi

Dil, bireyin kendisiyle ve diğer bireylerle iletişim kurmasını sağlar. İçtekinin dışavurumunu kolaylaştırır ve en önemlisi de insanı diğer varlıklar arasında biricik kılar. Bireyin hayata karşı geliştirdiği tutum ve yaklaşımların bütünü ifade eden kişiliğin gelişiminde ve kültürün kişilikte içselleştirilmesinde aktif rol alır. Bireyin içinde var olan enerji, duygu ve düşünce gücünün birleşmesinde, kendi hayatını diğer hayatlarla karışacak düzeye getirmesinde baş aktörlerden biri yine dildir. Kimliklerin oluşumu dille somutlaşır, görünür hale gelir. Dil ile kimlik arasında dolaysız bağlar bulunmaktadır “Kimlik, bir bireyi kendisi yapan kalıcılık, süreklilik gibi özgül özellikler içeren, toplumun değerleriyle özdeşleşme ve uyum yanında bireyi başkalarından ayıran özgünlük ve farklılık taşıyan, kendi içinde örgütlenmiş bir yapıdır.”(Gökler, 2007, s.765). “Ben kimim” sorusu kimlik arayışının çıkış noktasıdır. Bu soruyu sorabilmek ve ona yanıt bulabilmek adına geçirilen düşünce süreçlerini sorunsuz atlatabilmek nihayetinde bir sonuca varabilmek dil olmadan mümkün olamaz. Bir kimliği giyinmek ya da bir kimlikten ayrılmak için bireyselleşmeye yardımcı olan dil, sosyalleşme ve sosyal ruhun oluşumunda da başat değere sahiptir.

Kişisel kimlik, sosyal, ulusal/milli, etnik ve kültürel kimliklerle yakından ilintilidir. Hepsinin de geçirdiği süreçler özellikle edinim aşamaları birbirine oldukça benzemektedir. Dil hem kişisel, hem sosyal, ulusal/milli, hem kültürel hem de etnik kimliktir. Dil var olmaktır; varım diyebilmektir aynı tanım rahatlıkla kimlik için de kullanılabilir. Bir ulusun varlığı, ulusal kimliğin gerektiği gibi örüntülenebilmesi ulusal dilin gücüyle eş düzeydedir. Ünlü düşünür Konfüçyüs; “bir milleti yok etmek istiyorsanız işe önce dil ile başlayın” diyerek dilin aslında kimlikler üzerindeki hâkimiyet derecesinin ne denli yoğun olduğu konusunda fikir edinilmesine yardımcı olmaktadır.

Dil hemen hemen bütün kimliklerin oluşumunda ve gelişiminde etkin rol oynamaktadır. Bireyin bir kimliği benimsemesi de reddetmesi de dille olur. Dil etnik kimliğin sosyal yönünü yapılandırır ve aynı zamanda ona siyasal boyut kazandıran temel referans noktası olma işlevini üstlenmektedir. Etnik kimlik taşıyıcısı azınlık grupların içinde yer aldıkları devletlere aidiyet duygularının gelişmesinde, üstün kültürle aralarında iletişimi sağlayan en önemli araçlardan biri dildir. Etnik kimliğin birleştirici rolünün yanı sıra ayrılık tohumları eken toplumları kargaşaya sürükleyen yanı da vardır. Pozitif ve negatif iki ucu bulunan bu kimlik her iki özelliğini de dil sayesinde var edebilmektedir. Dilin gücünü siyasi düzleme oturtarak toplumu birleştirir veya ayırır.

Dil Politikası

Dil bir iletişim aracı olmaktan ziyade toplumların, bireylerin dünyada var oluş tarzlarıdır. Alman dilbilimci ve düşünür Wilhelm von Humboldt dili bir etkinlik olarak kabul eder. Her dilsel formun ait olduğu topluluğu nitelendiren bir özellik taşıdığı tezini ileri sürer. Dil ile topluluğun düşünce tarzı arasında sıkı bir ilişki bulunduğunu, dilin yapısının topluluğun iç dünyasına ve sahip olduğu tüm bilgilere dair ipuçları taşıdığını iddia eder. Dili kültürel bağlamdan kopuk değerlendirmenin doğru olamayacağını savunur (Vardar, 2002). Humboldt toplumların ruhunun dilleri olduğunu ileri sürer ve ona göre; toplumsal ruh (sosyal psikoloji) ile dil birbirinden ayrılamaz bir bütün oluşturmaktadır. Dil, kimliğin vazgeçilmez bir ögesidir; bireyde dünya algı ve anlayışını belirleyici role sahiptir. Her dil farklıdır çünkü her toplumun düşünce şekli, varoluş tarzı farklıdır (Stolze, 2013). Her toplumu, toplum yapan ögeler aynıdır fakat bu öğelerin ruhsal varsılıkları farklıdır. Sosyal psikolojinin dile yansımaları, dilde hüküm sürmeleri kültür çerçevesinde şekillenmektedir.

Dil toplumu şekillendirir. Nitekim toplumsal varlığın en önemli belirleyicilerinden biri olan kültürün dil olmaksızın gelişebileceği düşünülemez. Günlük yaşama dair etkinlikler ve insanların onlara yüklediği anlamlar kültürden kültüre değişir çünkü anlam, bir kültürde paylaşılan ortak yaşamdan ve bireysel deneyimlerden kaynaklanır. Amerikalı dilbilimci Edward Sapir, farklı dilleri konuşan insanların aynı şeyleri deneyimlemesine rağmen yorumlama şekillerinin farklı olacağını ileri sürer. Sapir dillerin farklılığının insanların farklı dünyaları olması sonucunu doğurduğuna inanmaktadır. Onun bu düşüncesini geliştirip hipoteze dönüştüren Benjamin Lee Whorf, dilin düşünce süreçleri üzerinde baskın rol oynadığını söylemektedir ve dil-kültür bağımlı ilişkisinin varlığını savunmaktadır (Tercanlıoğlu, 2000). Dilin varlığı kültüre, kültürün varlığı ise dile bağlıdır. Bu bağımlılık onların benzer politikalar güdülerek korunabileceği izlenimini doğurmaktadır.

Politika, bir hedefe varmak üzere yapılan planlar, başvuru stratejiler ve uygulanan yöntemlerdir. Dilin korunmasını hedefleyen dil politikası uzun vadeli planlar sayesinde başarıya ulaşabilir ve bu planlar, dilin kültürel ortamı için gerekli koşulların sağlanması noktasına odaklanmalıdır (Crystal, 2000). Dilin tehdiye açık yönüyle değil de tüm yönleriyle ve tüm risk ihtimalleri doğrultusunda değerlendirilip uygun politikanın geliştirilmesi gerekmektedir. Dil, toplumda önemli bir yere sahiptir bu nedenle politik güçler dili kontrol altında tutmak ister. Dil politikası, dil planlamasını gerekli kılar. Sözlük çalışması, ortografik düzenlemeler, lehçelerin ve ölçüt dilin durumu vb uygulamalara dair tüm denetlemeler dil politikası kapsamına girmektedir.

Dil ulusun psikolojik ve sosyolojik yönünü yansıtan kimliğidir; kültür tarihi ve ulusal, politik yönünü yansıtan kimliğidir. Aslında her ikisi de aynı kimliklerin ön ve arka yüzleridir. Ayrılmazlık ve bütünleşmişlik terimlerinin vücut bulmuş halidirler. Böylesine birbirlerine bağımlı olmaları politik bağlamda da bu bağımlılığın devam etmesini kaçınılmaz kılar. Söz konusu bu iki ögeyi politik düzleme taşıyan ve her ikisinin de güvenliğinin sağlanmasını varlık sebebi olarak gören ülkeler küreselleşen dünyanın merkezine yerleşme fırsatını elde edebilirler. Bunlardan biri de dil milliyetçiliğiyle, etnosentrik eğilimiyle tanınan Fransa'dır.

Dil Politikası: Fransa Örneği

Dil politikası alanında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Özellikle üç yaklaşım öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi; asimilasyon politikası olarak adlandırılırken ikincisi; “civic ideology” yani sosyal devlet politikasıdır. Bu yaklaşım kültürel kimliklere ve dillere müdahale etmez. Üçüncüsü; bütünleşmeyi zorlaştırıcı etnisit ideolojidir. Batı Avrupa’da resmi olarak asimilasyon politikasını uygulayan tek ülke Fransa’dır. Fransızca konuşan ve yasal oturum iznine sahip her bireyi yurttaş kabul etmektedir. Bu politika farklı kültürel kimliklere sahip bireylerin Fransız dili ve değer yargılarını benimseyerek yerleşik kültür kimliği taşıyıcılarıyla bütünleşmesini öngörmektedir. Asimilasyonun temelinde kabul etme yatmaktadır fakat bu şartlı bir kabul ediştir. Farkların eritilip aynılıkların yoğunlaştığı bir kabullenıştır (Yağmur, 2010). Kültür sömürgeciliği ve kimlik asimilasyonu Fransa dil politikasının önemli öğeleridir. Bu açıdan ele alındığında Fransa’nın dil politikası, dil emperyalizmi olarak nitelendirilebilir, fakat şunu da belirtmek gerekir ki; kimilerine göre asimilasyon olmakla birlikte Fransa’nın bu tutumunun altında yatan en önemli arzulardan biri dilde özleşmedir. Bunu da kültürde özleşerek sağlamaştırma amacındadır.

Fransa dilde özleşme arzusuyla politikalarını şekillendiren bir ülke olmaya yüzyıllardır devam etmektedir. İlk örnek 1539 tarihli ve I.François imzasını taşıyan yargıya değgin bütün yazı ve yazışmaların sadece Fransızca yapılmasını öngören yasadır. Rönesans’ın dalga dalga yayılan etkileri birçok alanı olduğu gibi dili de yenilenmeye davet etmiştir. Bu dönemde kurulan La Pléiade (Yedi Şair Topluluğu), Fransız dilinin üstünlüğünü ve yeterliliğini ispatlama gayesini taşır. Bu hedef doğrultusunda, 1549 yılında büyük çoğunluğunu Du Bellay’ın kaleme aldığı Défense et Illustration de la Langue Française (Fransız Dilinin Savunulması ve Zenginleştirilmesi) adlı eser yayımlanır. İki kitaptan oluşan bu eserin birinci kitabında Fransız dilinin üstünlüğü; bilim ve sanat dili olmaya layık olduğu hipotezi savunulurken; ikincisinde nasıl zenginleştirilebileceğine dair fikirler sunulmaktadır. Siyaset alanının seçkin simalarından biri olan Richelieu Fransız dilini arı bir hale getirmeyi planlar ve 1635’te Fransız Akademisi’ni kurar. Akademi’nin ilk görevi dili açık, arı hale getirmek, bilim ve sanat dili düzeyine çıkarmaktır. Fransızca’nın ilk sözlüğü bu kurum tarafından çıkarılır. 1661’de saltanatı başlayan Kral XIV. Louis Akademi’yi koruması altına alır ve kurum XVIII. yy’ın ikinci yarısına kadar krallığın etkin bir aracı olarak kalır² (Göker, 1982). O dönemlerde birçok ülkede olduğu gibi Fransa’da da dil ve politika sanatçılar aracılığıyla iç içe geçebilmiştir. Dilde özleşme stratejisinin en önemli kısmını genelde sanatın özelde edebiyatın oluşturduğu gözlemlenmektedir.

Tüm dünyaya milliyetçilik duygusunun yayılmasını sağlayan Fransız İhtilali her alanda değişiklik yapar, özellikle ulusal dilin korunması ve geliştirilmesi için çok sayıda yasanın kabul edilmesinde etkin rol oynar. Fransız İhtilali her şeyden önce ulusu ve dili birleştirir. Dil, artık devlet sorununa dönüşür. Bu tarihten itibaren “bölünmez, birleşik cumhuriyet için ulusal dil kaçınılmazdır” görüşü devletin dil politikasının bel kemiği haline alır.³ Milliyetçilik; ulus olma, ulusal birlik ve bütünlük arzusunu kamçılayan bir olgudur. Ulus, sadece aynı coğrafyayı paylaşan insan topluluğu değildir; aynı zamanda ortak dil, kültür, tarih ortak bir ruha sahip ve aralarında güçlü bağların bulunduğu insanların dünyasıdır. Bu dünyanın güvenliği sağlıklı kültür ve dil politikalarının varlığına gereksinim duyar. Ulusu ruhlandıran; ruhu devamlı kılan bir dil ve onun

düşünsel şekillenmesini sağlayan bir kültürün varlığı ulusal kimlik güvenliği açısından da oldukça önemlidir.

1794 yılında Fransız İhtilali lehçelerin yok edilmesi ve Fransızcanın kullanımının evrenselleştirilmesi gerekliliği üzerine bir rapor yayımlar. 1900-1905 yılları arasında devlet dil reformları komisyonlarını kurar. Pompidou'nun cumhurbaşkanlığı döneminde; 1966'da Fransızca'nın korunması ve yayılmasından sorumlu Yüksek Komite kurulur. Fransızcanın yabancı dillerin istilasına uğraması tehlikesini önlemek adına yasa koyma geleneği Fransa politik dünyasında her daim varlığını hissettirmektedir nitekim 1975 yılında Fransa, İngilizceyi tehdit olarak algılar ve ulusal dilin güvenliğini sağlamak üzere parlamento toplanır. 31 Aralık 1975'te dönemin Fransa Devlet Başkanı Valéry Giscard d'Estaing Fransızca'yı İngilizce'nin istilasından korumak ve Fransa'da ticari ve diğer sektörlerde Fransızcanın yerini garantilemek üzere yasa çıkarmıştır. Yürürlüğe giren bu yasanın adı "Bas-Auriol"dür (De Peyret, 1998& Schiffman, 1996). 9 Şubat 1984'te Başbakanlığa bağlı iki kuruluş oluşturulmuştur: "Fransız Dili Genel Komiserliği ve Fransız Dili Danışma Kurulu. 18 Mart 1984'te başkanlığını cumhurbaşkanının yapacağı "Fransızca Konuşulan Ülkeler Yüksek Kurulu" oluşturulmuştur. 2 Mayıs 1986'da dönemin Cumhurbaşkanı François Mitterand ve Başbakanı Jacques Chirac beraberlerindeki beş bakanla birlikte Fransızca konuşan ülkelerle ilgili kuruluşun çalışmasını yeniden düzenlemişlerdir. 1992 Anayasası ile ülkenin resmi dili Fransızca olur. Fransa 7 Şubat 1992'de Maastricht Antlaşması'nı imzalamış olmasına rağmen yerel/bölgesel dillerin varlığına karşı olumsuz hatta düşmanca tutum sergiler. 1994'te yürürlüğe giren "Toubon Yasası" kamuya yönelik tüm metinlerde ve medyada yabancı dil kullanımı yasağı getirir ve aksi halde para cezasını öngörür.⁴ Fransa, her daim tek bir ulusal dilin varlığına inanır ve bu varlığa zarar verecek olan ülke sınırları içindeki bir dilin varlığını dahi kabul edemez. Bu nedenle yerel/bölgesel diller dahi asimile edilmelidir. Fransa'da Yerel/Bölgesel dillere (Bask, Katalanca,vb) karşı geliştirilen tutum son dönemlerde yumuşamakla beraber; söz konusu diller geri kalmışlık semptomu olarak kabul edilmeye ve dahası bir parça gericilik göstergesi olarak görülmeye devam edilmektedir. Yerel/Bölgesel dillerin varlığı ve kullanımı resmi olarak kabul edilmemektedir. Fransa'nın her zaman kültürü ve diliyle gurur duyma arzusu; onun bölgesel dilleri prestij kaybı algısını pekiştirmektedir. Kusursuz bir kültür ve onun taşıyıcısı kusursuz bir dil hedefi Fransa dil politikasının iskeletini oluşturur. Bu noktada Fransa'nın dil politikasını ve kültür politikasını belirlerken bilinçaltında yer alan arzuları ve kaygıları bertaraf edemediği de açıkça görülmektedir. Politikanın bir düşünce, kurgulama tarzı olduğu göz önünde bulundurulursa ve düşüncelerin kültürle yoğrulduğu hesaba katılırsa ulusal bilinçaltının müdahalesi yersiz görülmeyecektir.

Belli dönemlerde konulan yasalar Fransa'nın dilin arılığına ve dilsel kimliğin güvenliğine ne derecede önem verdiğini örneklemek adına sunulmuştur. Söz konusu dönemler Fransa'nın dil politikası konusunda mihenk taşlarıdır. Bu yasalar, Fransa'nın asimilasyon stratejisini, kültürel kimlik güvenliğine, dilde özleşme arzusuna ve ulusal prestiji özellikle dil ve kültür boyutuyla sağlamak istediğini göstermesi bakımından da önem arz etmektedirler.

Günümüzde Fransa, kamusal ve özel tüm yazışmalarda ulusal dilin kullanımını 1794'ten beri yasayla zorunlu kılan tek ulus olma özelliğine sahiptir. Fransa bu konuda uç noktalarda yer almaktadır çünkü tek bir dille özdeşleşmeyi planlamaktadır. Ulusal

dili(Fransızca), ülke sınırları içinden ve/veya dışından herhangi bir dil veya bütün dillerden gelebilecek tehlikelerden ve saldırılardan korumak için bireysel dil kimliğiyle sosyal hayatın tüm yönlerinde bir bütünleşmenin sağlanmasını hedefleyen bir dil politikasını takip eder (Balibar, 1985). Fransa, ulusal dilini en üst konuma taşımayı ve Fransızcanın dünya toplumlarınca diğer dillere gereksinmesi olmayan kusursuz bir dil olduğunu ispatlamayı dünyadaki en üstün kültürle eşleştirme bu şekilde de dilin devamlılığını sağlamayı hedefler. Dildeki evrensel başarının kültürün üstünlüğüne bağlılığının bilincinde olan Fransa, kültürel kimlik güvenliğini korumak adına gerekli önlemleri uyguladığı kültür politikası aracılığıyla almaktadır. Dil politikasında olduğu gibi kültür politikasında da düşünsel temelin mimarı; on yıllık süreci kapsayan Fransız İhtilali'dir.

Fransız Kültür Ve Azınlık Politikası

Kültür politikası bir devletin, kültürel varlığına karşı gelişebilecek herhangi bir tehdit durumlarında koruyabilmek adına aldığı önlemler; gelişip olgunlaşması toplum ve birey bazında bilinç düzeyine ulaşması için yaptığı uygulamalardır. Dilde, inançta, sanatta, hukuk sisteminde, yaşam tarzında meydana gelen değişiklikler kültürel değişikliklerdir. Bir toplumdaki en köklü değişiklik kültürel değişikliktir. Toplumu derinden etkiler bu nedenle devlet bu konuya önemle eğilmelidir. Toplumsal birlikteliğin, huzurun, dahası ulus olmanın temelini kültürün topluma sunduğu kimliğin sağlamlığı belirler. Kültürel kimliğin güvenliğinin sağlanamaması durumunda bir toplumun varlığından söz edebilmek pek mümkün değildir. Unutulmamalıdır ki; kültür, bir toplumun sosyal kimliğidir, muhafazası ancak ortak bir dilin varlığıyla mümkündür (İşçi, 2000).

Fransa'da kültür politikası alanında ilk somut adımlar ve Kültür İşleri Bakanlığı'nın kesin şeklini alması 1959 yılında gerçekleşir. 22 Temmuz 1959 tarihinde André Malraux Kültür İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı unvanını alır. Kültürü yaygınlaştırmak, daha kolay ulaşılabilir hale getirmek için güzel sanatlar ve kültür arasındaki kopukluğun giderilmesi, bakanlığa atfedilen ilk görevler arasında yerini alır. Kültürün halkla buluşturulması ve sevdirmesini sanat yoluyla sevdirmeyi hedefleyen kültürel politika günümüzde de geçerliğini korumaktadır. Bu açıdan bakıldığında; Fransız edebiyatının dünya edebiyatları arasında böylesine güçlü bir yere sahip olması tesadüf değildir.

Kültür politikası ve dil politikası içkin bir yapı sergilemek zorundadır. Bu noktaya kadar anlatılanlardan hareketle kültürün korunmasının güçlü ulusal bir dilin varlığına; dilin korunmasının ise kültürün gücüne bağlı olduğu tezi gerekçelerine kavuşmuştur. Kültür korunup zenginleştirilmezse dil de zayıflar; zengin bir dil olmazsa kültür korunup geliştirilemez. Ulusun ruhuna ermek dille olur; fakat ulusun ruhunun her köşesine kültür izleri siner. Fransa dil politikasını uygularken Fransız halkın ruhunu Fransızcayla duyumsamasına onu, ruhunun süveyda noktası olarak görmesi amacını güder. Fransa aslında dil politikasıyla halkına kendi öz ruhunu canlı kılma imkânını sunmak ister bu nedenle kültürle olan bağı yok saymaz. Fransa, Fransızcayla ruhlanmayı hedefler ve ona sıkı sıkıya sarılır, onu korumak adına var olan ve/veya muhtemel her tehdit için gerektiğinde yasa koyarak önlemler alır; çünkü Fransızca onun ruhudur.

Kültür politikasının yakından ilintili olduğu bir diğer önemli politika azınlık politikasıdır. Latince kökenli azınlık kavramı bir toplumda sayısal açıdan azınlık durumunda olan; çoğunluktan farklı ırk, dil, din, kültüre sahip olan toplulukları ifade etmek üzere kullanılmaktadır. "Bir ülkede ayrı soydan veya inançtan olan ve sayıca az bulunan topluluk, ekalliyet."(www.tdk.gov.tr)⁵. Bir topluluğun azınlık olarak nitelendirilmesi için gerekli olan özellikler şu şekilde sınıflandırılabilir:

1. Çoğunluğu oluşturan toplum üyelerinden dil, kültür, ırk ve din gibi hususlarda ayrılırlar.
2. Sayısal açıdan çoğunluk gruptan daha az üyeye sahiptir.
3. Ülkede sosyal ve politik konularda baskın değildir.
4. Ülkenin yurttaşı konumundadırlar. Ulusal kimlik taşıyıcılarıdır.
5. Hem çoğunluk grup onların farklı olduğunun bilincindedir hem de onlar farklı etnik kimlik üyesi olduklarını kabul etmektedirler.
6. Kendi devamlılığını sağlayıcı birden fazla kuşağa sahiptir. (Bkz: Canatan, 1990&Kurubaş, 2004)

Azınlıklar ulusal, etnik, dini ve dilsel olmak üzere dört ana gruba ayrılabilir. Ulusal kimlik ve etnik kimlik kavramlarında olduğu gibi etnik azınlık ve ulusal azınlık kavramları da birbirlerinin yerlerine kullanılabilirler. Etnik azınlık çoğunluktan ayrılan özelliklere sahip aynı ırktan gelenleri ifade etmek üzere kullanılırken; ulusal azınlık devlet statüsüne ulaşmış başka bir ulusa ait hisseden azınlık grupları tanımlamak için kullanılmaktadır. Dini azınlık, çoğunluk üyelerinin aksine farklı inanç sistemine ait olan azınlık grupları sembolize etmektedir. Dini azınlık en eski azınlık grubu olma özelliğini taşımaktadır. Azınlık kavramını hukuki anlamda uluslar arası arenaya taşıyan ilk gruptur. 1560-1648 yılları arasında kapsayan süreçte Avrupa'da yaşanan Katolik-Protestan çatışması azınlık kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır: Fransa 1598 tarihli Nante Fermanı'nda ve 1648 yılında Fransa, Kutsal Roma İmparatorluğu, İspanya, İsveç, Almanya ve Hollanda arasında imzalanan ünlü Vestfalya Antlaşması'nda Protestanlarla ilgili maddelerde azınlık haklarına değinildiği gözlemlenmektedir (Oran, 2001). Evrensel sonuçları açısından Yeniçağ'ın sonu Yakın Çağ'ın başlangıcı olarak kabul edilen Fransız İhtilali (1789-1799)'ne kadar baskın grup olan dini azınlık hakları yerini artık etnik/ulusal azınlıklara bırakmıştır. Milliyetçilik, özgürlük, eşitlik düşüncelerinin hızla yayılışı dilsel azınlık gruplarının fark edilmesini de sağlamıştır. Ülkede konuşulan dilin dilbilimsel yapısıyla uyuşmayan, kendi sistemi ve söz dağarcığı bulunan farklı bir dili kullanan azınlık grup dilsel azınlık olarak adlandırılmaktadır. Çalışmada böylesi bir tasniften ziyade azınlık kavramı bütüncül olarak ele alınacaktır.

Azınlık kavramı araştırıldığında literatürde sosyolojik açıdan pek çok tanım bulunmaktadır fakat uluslar arası dokümanlarda hukuki anlamda söz konusu kavrama yönelik net bir tanıma ulaşmak hemen hemen imkansızdır. Bunun en önemli sebebi ise; azınlıkların yasal olarak tanınmasının bazı hakların verilmesine yol açacak olmasıdır. Ayrıca bu yasal kabul ulusun eşitlik ve özgürlük ilkeleriyle ne ölçüde örtüşmektedir? Din, dil ve kültür noktasındaki farklılıklara hoşgörünün sınırları neler olacaktır? (Journet, 2009). Eşitliğin başladığı noktada ayrıştırıcı özgürlükçü eylemlerin gündeme gelmesi de söz konusudur ve bu durum ülkeyi nasıl ve ne ölçüde tehlikeye sokar? Bu

sorulara tereddüde düşmeksizin cevap verebilmenin güçlüğü hukuki tanım bulmaktaki güçlüğü doğuran ana nedendir. Bu sorular aynı zamanda ülkeleri farklı azınlık politikaları uygulamaya yönelten temel itici güçlerdir.

Azınlık gruplara yönelik uygulanacak politika ülkenin tarihi ve kültürel dokusuyla yakından ilgilidir çünkü; siyasi tutumları siyaset adamları değil bizzat ülkenin kendi yaşamış olduğu deneyimler belirlemektedir. Azınlık politikalarını Hollandalı Sosyolog Entzinger (1984) asimilasyonist (benzeşmeci), plüralist (çoğulcu) ve entegrasyonist (bütünleştirici) olmak üzere üç ana grupta sınıflandırmaktadır (akt. Canatan, 2007). Farklılıkları yok sayarak kendi egemen kültürünü azınlık gruba kabul ettirmeyi öngören asimilasyonist politikanın aksine plüralist politika farklılıklarla var olan bir ülke hedeflemektedir. Entegrasyonist politika ise; ortak bir kültür oluşturmayı amaçlamaktadır fakat azınlıkların kendi kimlikleriyle yaşamalarını bir problem olarak algılamamaktadır. Bir ülke bu politikalarından sadece birini seçebileceği gibi farklı bağlamlarda farklı politikaları da işe koşabilir veya değişen hükümetlerle değişen politik tutumların olması da elbette mümkündür.

Milli manzarası oldukça karmaşık olan Fransa bir çok Avrupa ülkesi gibi II. Dünya Savaşı sonrası ekonomik ve demografik sorunlarla baş başa kalmıştır. Yeniden inşa edilmesi gereken bu ülkede yoğun işgücü gereksinmesi doğmuştur. Bu buhranlı süreci göçmenlerle aşmayı ve nihayetinde onları asimile etmeyi hedefleyen Fransa bu azınlık grupların bir gün döneceğine dair inanç taşımaktaydı çünkü 2 büyük dünya savaşına ve 5 cumhuriyete tanıklık etmiş olan bu ülke ulusal bölücülüğe ve yeni bir uluslararası huzursuzluğa tahammülü kalmamıştır; azınlıkları iç ve dış tehlikelerin nüvesinde olduğu kaygısı Fransa'yı azınlık grubu engelleyici bir tedbir siyaseti izlemeye ve asimilasyonist politikaya sarılmaya itmiştir. Bu politika 80'li yıllara değin varlığını korumuştur.

François Mitterand cumhurbaşkanlığı yaptığı süreçte ılımlı bir azınlık politikası izlemiştir ve bu defa asimilasyonun yumuşatılmış formu olan entegrasyonist politika ön plandadır fakat bu süreci ekonomik kriz, işsizlik, ırkçılık boyutuna varan yabancı düşmanlığı baltalamıştır. Bu dönemde azınlık gruplar açısından yaşanan en olumsuz gelişme ise; Le Pen liderliğindeki ırkçı partinin taraftar sayısının gün be gün artması olmuştur. Entegrasyonist politika yurttaşlık yasası üzerine inşa edilmiş ve kültürel anlamda bütünleşmeyi amaçlamıştır. Bu politikanın izlenmesindeki en temel sebep Fransa'nın azınlık haklarını tanıma yönündeki hukuki yaptırımlardan kaçma isteğidir (Canatan, 1990&Canatan, 2007). Küreselleşmenin gündeme taşıdığı çok kültürlü sosyal yapının oluşmasına yönelik en önemli politik tehditlerden biri ülkelerin, özellikle Avrupalı ülkelerin uyguladığı azınlık politikasıdır. Çok kültürlü toplumun oluşabilmesi için azınlıkların kültürel, etnik değerlerine saygı gösterilmeli ve hükümetler öz kültürlerini yaşatabilmeleri konusunda gerekli desteği aktif olarak sağlamalıdır. Avrupalı hükümetlerin çoğunlukla başvurduğu asimilasyonist azınlık politikasıyla özdeşleşen Fransa'da plüralist politikanın dominant olduğu bir dönem yoktur denilebilir. Nitekim Fransa resmi olarak ülke sınırları içerisindeki hiçbir grubu azınlık statüsüne koymamaktadır. Azınlıkların varlığını kabul etmemektedir çünkü daha önce de değinildiği üzere bu durumu kabullenmesiyle ortaya çıkabilecek, kendi ulusal ve uluslar arası çıkarlarına zarar verebilecek hukukî durumlarla karşı karşıya kalmak istememektedir.

Özetlemek gerekirse; 1945-1989 yıllarını kapsayan süreçte azınlıklar için eşitlik ve politik dışlanmaya maruz kalmalarının önlenmesi ön plandayken 1990'lardan itibaren bu görüş terk edilir. 1990-1995 yılları arasında Avrupa'da azınlıkların korunması uğruna standartlar getirilirken Fransa'nın takındığı tutum dikkat çekicidir çünkü Fransa azınlıkların haklarının korunmasından ziyade azınlık grupların bulunduğu ülkelerin ulusal birlik ve bütünlüğün korunması daha önemli olduğunu vurgular ve siyasi istikrar vazgeçilmez bir değer olduğunun altını çizer (Preece, 1997). Fransa'nın azınlıkları tehdit olarak algılayışı her daim canlı kalmayı başarmıştır. Fransa, ülkesinde azınlıkların olmadığını iddia ettiği gibi, azınlıklara ilişkin gerçekleştirilen uluslar arası düzlemdeki anlaşmaları/sözleşmeleri imzalamamış ve/veya imzalamış fakat onaylamamıştır. Fransa'nın bu tutumunun altında yatan en önemli sebep; azınlıkların 1945 öncesi dönemde ülkelerin içişlerine müdahalede araç olarak kullanılmasıdır. Sosyolojik açıdan antikçağlardan günümüze değin var olagelen azınlıklar bu yönüyle ele alındığında uluslar arası ve bölgesel barış ve istikrarı tehdit edici niteliktedir (Kurubaş, 2004); fakat bununla birlikte bu durum azınlıkların maruz kaldığı kültür sömürgeciliği, kimlik asimilasyonu ve politik dışlanma gibi travmaların yok sayılmasını haklı gösteremez.

İki binli yıllara gelindiğinde kendini dünyada en üstün kültür olarak kabul etme narsisizmden kurtulamamış bir Fransa karşımıza çıkmaktadır. Sosyal ve kültürel açıdan azınlık halkı daha aşağı statüde görmeye ve bunu örtebilmek adına uyumluluk politikasına sarılır ve bu da kültür sömürgeciliği ve kimlik asimilasyonun başka bir versiyonudur.

Fransa azınlık hakları konusunda her daim katı bir tutum sergilemiştir. Bu noktada azınlık haklarına ilişkin uluslar arası sözleşmeler ve anlaşmalar karşısında izlediği siyasetten üç önemli örnekle söz konusu tutumu somutlaştırma ihtiyacı doğmaktadır. Fransa, 1982'de Birleşmiş Milletler (BM) Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'ni onaylayıp uygular. Fakat 27. maddeye

Etnik, dinsel ya da dilsel azınlıkların bulunduğu ülkelerde, bu azınlıklara ait olan kişiler, gruplarının diğer üyeleriyle birlikte, kendi kültürlerini yaşamak, kendi dinlerini açıkça ilan etmek ve uygulamak ya da kendi dillerini kullanmak hakkından yoksun bırakılamazlar.⁶

ilişkin bir yorum getirme gereği duyar ve her türlü azınlık kavramını reddettiğini bildirir. Fransa'da hiçbir azınlık grubunun bulunmadığını ileri sürer.

1992'de imzalanan ve 1998'de yürürlüğe giren Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nı imzalamıştır fakat onaylamamıştır bu nedenle de yürürlüğe koymamıştır. Sözleşmeyi imzalarken tıpkı 1982'de olduğu gibi yorum getirmiştir. Buna göre amacı azınlıkları tanımak ve korumak değildir; asıl amaç ülkenin bölünmez bütünlüğünün, yasa önünde eşitliğin korunmasıdır. Etnosantrizmin kök saldığı Fransa bu yorumda Fransız halkının teklisinin üstünlüğünü açıkça dile getirmiştir⁷. 1 Şubat 1998'de yürürlüğe giren ve ulusal azınlık kimliği taşıyıcılarının haklarını güvence altına almayı hedefleyen Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi'ni onaylamamıştır.

Fransa AB'nin kurucu üyelerinden birisi olmasına rağmen azınlık haklarının korunması konusunda geri kalmış durumdadır. Hiçbir topluluğu resmi anlamda azınlık olarak kabul etmeyen, Fransa'yı sadece Fransızlardan ibaret gören asimilasyonist

politika günümüze değin form değiştirerek varlığını hep sürdürmüştür. Fransa'nın azınlıklara yönelik izlediği politika bir yok sayma, reddediş ve kaçış politikasıdır.

Sonuç

Küreselleşme süreciyle sınırları hızla kaybolan dünyada tehdit alanları değişmiştir; etnik kimlik, kültür ve dil siyasi nitelik kazanmıştır. Ulusal birlik ve bütünlüğün güçlü olduğu ülkelerde bu siyasi dönüşüm tehdit oluşturmaz fakat ulusal birlik ve bütünlüğün sağlanması hükümetlerin uyguladığı dil, kültür ve azınlık politikasıyla yakından ilgilidir.

Dil ve kültür bir ulusun birlik ve beraberliğini sağlayan en önemli unsurlardır ve aynı zamanda bir ulusun yok olmasında en etkili silahlardır. Bu çelişkili ve alabildiğince tehditkâr durumun bilincinde olan ülkelerden biri ve belki de en önde geleni Fransa'dır. Uyguladığı kültür ve dil politikasıyla Fransız İhtilali'nin izlerini hala taşıdığını gösteren Fransa, asimilasyon stratejisi ile dilde özleşerek Fransızca'yı, Fransa'nın ruhunu aydınlatacak saflıkta korumayı ve aynı zamanda evrensel boyuta taşımayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda yerel/bölgesel dilleri dahi tehdit unsuru olarak kabul etmekte ve Fransızca'nın öz yapısına müdahalelerini engellemek için gerekli politik düzenlemeleri yapmaktadır.

Fransa azınlıklara yönelik engelleyici tedbir siyaseti uygulamaktadır. Ulusal bütünlüğünün bozulacağına dair felaket senaryoları yazar ve aktör olarak azınlık grupları belirler. Fransa gerekenden fazla endişeli bir tutum sergileyerek ulusal bütünlüğüne ilişkin aşırı tedbirli davranmakta ve yer yer sert önlemler almaktan ve bunları yasalarla zorunlu kılmaktan çekinmemektedir. Uluslar arası düzlemde aldığı ve alacağı olumsuz tepkilere kulak asmayarak azınlık haklarını önceleyen sözleşme ve antlaşmaları imzalamamakta veya onaylamamaktadır. Ayrıca azınlık kavramını kullanmaktan itinayla kaçınmaktadır. Resmi olarak hiçbir grubu azınlık statüsüne koymamakta hatta onların varlığını reddederek asimilasyonist ve etnosentrik tutumunu her daim gözler önüne sermekte tereddüt etmemektedir. Fransa milliyetçi yaklaşımı her alana özellikle dil, kültür ve azınlık politikasına uygular çünkü hala 1789 ruhu onu hiç terk etmemiştir.

KAYNAKÇA

- Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji* (3.bs.). Ankara: Usak Yayınları.
- Balibar, R. (1985). *L'institution du français: essai sur le colinguisme des carolingiens à la république*. Paris: Presses Universitaires de France (Puf).
- Bilgin, N. (1996). *Kolektif Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Canatan, K. (1990). *Göçmenlerin kimlik arayışı*. İstanbul: Endülüs Yayınları.
- Canatan, K. (2007). Avrupa ülkelerinin azınlık politikalarında Türkçe anadil eğitiminin konumu. *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, 2/3, 159-172.
- Coşkun, H. (2011). *Topluma hizmet uygulamaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Crystal, D. (2000). *Language death*. Cambridge: Cambridge University Pres.
- De Peyret, B. (1998). *Les français mentalités et comportements*. Paris: CLE International.
- Demirtaş, H. A. (2003). *Sosyal kimlik kuramı temel kavram ve varsayımlar*. Ankara: İletişim Araştırmaları.
- Dura, C. (2007). *Küreselleşme üzerine notlar*. Kaymakçı O. (Ed.). *Yeni ekonomi ve ulus-devlet*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erkal, M. E. (1997). Kültürel kimlik ve Türk kimliği. *Yeni Türkiye, Türk Dünyası Özel Sayısı*, Mayıs-Haziran, 399-403.
- Ersoy, H., Ersoy, L. (2002). *Küreselleşen dünya'da bölgesel oluşumlar ve Türkiye*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Freud, S. (1996). *Beş konferans ve psikanalize toplu bakış*. (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Göker, C. (1982). Fransa'da edebiyat akımları. Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, No:311, 2-9.
- Gökler, B. (2007). *Gelişim sürecinde dilin yeri ve önemi; dil gelişimini etkileyen süreçler*. Sever, S. (Ed.). *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu gelişmeler, sorunlar ve çözüm önerileri bildiri kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s.765.
- Hablemitoğlu, Ş. (2004). *Küreselleşme düşlerden gerçeklere*, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Hall, S. (1998). *Eski ve yeni kimlikler, eski ve yeni etniklikler kültür, küreselleşme ve dünya sistemi*. A. D. King A., D. (Ed.). G. Seçkin- Ü. H. Yolsal (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat.
- Haviland, W. A., Prins, H. E.L., Walrath, D., & McBride, B. (2008). *Kültürel Antropoloji*. (D. İnan ve E. Sarıoğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- İşçi, M. (2000). *Sosyal yapı ve sosyal değişme*. İstanbul: Der Yayınları.
- Kurubaş, E. (2004). *Asimilasyondan tanınmaya-uluslararası alanda azınlık sorunları ve Avrupa yaklaşımı*. Ankara: Asil Yayınları.
- Oran, B. (2001). *Küreselleşme ve azınlıklar* (4.bs.). Ankara: İmaj Yayınevi.
- Önkal, G. (2007). *Küreselleşme Üzerine Notlar*. Kaymakçı, O. (Ed.). *Küreselleşme, değişim ve iyi devlet üzerine felsefi bir irdeleme*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, s.90.

Öztürk, M. O., Uluşahin, A. (2008). Ruh sağlığı ve bozuklukları. Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri Ltd.Şti.

Preece, J.J. (1997). National minority rights vs. state sovereignty in europe: changing norms in international relations?, nations and nationalism. C. 3, S. 3.

Schiffman, H. F. (1996). Linguistic culture and language policy. London: Routledge.

Stolze, R. (2013). *Çeviri Kuramları -Giriş-*. (E. Durukan, Çev.). İstanbul: Değişim Yayınları.

Tercanlıoğlu, L. (2000). Linguistics for TEFL students. İstanbul: Multilingual.

Yağmur, K. (2010). Batı Avrupa'da uygulanan dil politikaları kapsamında Türkçe öğretiminin değerlendirilmesi. Bilig, Güz 2010, 55, 221-242.

Yanık, C. (2013). Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik kavramlarının sosyolojik analizi. Kaygı, 20/2013, 225-237.

Yavuzer, H. (2012). Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yurdusev, A. N. (1997). *Avrupa kimliğinin oluşumu ve Türk kimliği*. A. Eralp (Ed.). *Türkiye ve Avrupa: batılılaşma, kalkınma, demokrasi*. (18-29). Ankara: İmge Kitabevi.

Vardar, B. (2002). Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

İnternet Kaynakçası:

1.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.548d9c4af04467.49301495 Erişim Tarihi.14.12.2014

2.<http://www.academie-francaise.fr/la-langue-francaise/le-francais-aujourd'hui> Erişim Tarihi: 16.12.2014

3.http://www.axl.cefan.ulaval.ca/europe/france-2politik_francais.htm Erişim Tarihi: 16.12.2014

4.<http://www.gercekedebiyat.com/haber-detay/dilde-ozlesme-ve-fransada-dil-yasasinin-seruveni-sami-selcuk/1405> Erişim Tarihi: 16.12.2014

5.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5535679c789243.07069517 Erişim Tarihi:20.04.2015

6.<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/53-73.pdf> Erişim Tarihi:21.04.2015

7.http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/8_11.pdf Erişim Tarihi: 21.04. 2015